

CYMELLA ZE STAREJ SZAFY

(Jednodniówka wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia
Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach
w dniu 17 maja 1931 r.)

ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach

WSTĘP

Pożary od wieków były plagą mieszkańców wsi i miast. Niosły ze sobą cierpienia, lęk, spustoszenie, częstokroć utratę całego życiowego dorobku. Nic więc dziwnego, że człowiek usiłował zabezpieczyć się przed tym kataklizmem, ratować zarówno siebie, swoich bliskich, jak również swój majątek ruchomy i nieruchomy. Stąd też próby sformalizowania – kodyfikacji – działań mających na celu zarówno zapobieganie, jak i prowadzenie akcji ratunkowych. *Pierwsze przepisy dotyczące ochrony przeciwpożarowej tzw. „porządki ogniowe”, pojawiły się w wielu miastach. Polski już w XIV w. Zawarto w nich zasady walki z pożarami oraz zakazywano budowania na terenie poszczególnych miast domów drewnianych*¹.

Najstarsze „porządki ogniowe” wydały władze Krakowa w 1374 r., zaś w latach 1431, 1546, 1548, 1614 ukazywały się takowe sygnowane przez rady miejskiej Warszawy.

Jedną z pierwszych prób ujęcia w ramy prawne przepisów o ochronie przeciwpożarowej było przygotowanie tychże zasad przez Marszałka Wielkiego Koronnego Stanisława Lubomirskiego (zob.: *Porządek ogniowy w Warszawie, od Marszałka Wielkiego Koronnego na mocy prawa ustanowiony 1779 r.*).

¹ J. R. Szaflik, *Dzieje ruchu strażackiego do 1918 roku*, [w:] *Z dziejów Ochotniczych Straży Pożarnych : studia i artykuły*, pod red. A. Kołodziejczyka, Warszawa 1996, s. 9.

XIII. O uwarowaniu pożogi i o gaszeniu.

A iż tu o wielu rzeczach rozprawujemy nie tak podobno trudnych a tajemnych, jako potrzebnych: przeto niechaj nie będzie zdrożno, o warowaniu i gaszeniu pożogi pospolite nauki tu położyć a uczynić z nich takowe ustawy: Aby budowanie nie podejmowało szkody od ognia, każdy mieszczanin niech się stara o to, aby piec, kominy, ogniska i wszystkie miejsca, do palenia ognia uczynione, były gliną i inszemi rzeczami dobrze obwarowane.

Kominy niech będą nad wierzch domów wyżej wywiedzione, aby iskry z nich wylatujące dachom nie szkodziły.

Ognie od pierwszego dnia mają aż do pierwszego dnia września skoro po zachodzie słońca aby w żadnym domu nie były czynione.

Siano, słoma i takie paździerze aby w mieście blisko tych miejsc, gdzie ognie czynią, a zwłaszcza na piętrach wysokich nie były chowane.

Skoro się gdzie dom żazze, gospodarz albo który domownik niech wnet z domu wybieże a ogień obwoływa. Jeśli tego nie uczyni, gardłem niech będzie karan.

Skoro zadzwonią, wszyscy mieszczanie niech się zbierają do gaszenia ognia.

W wydany w 1551 r. dzieło Andrzeja Frycza Modrzewskiego „O poprawie Rzeczypospolitej” znalazł się rozdział „O uwarowaniu pożogi i o gaszeniu”. Czytamy tam m.in.: *Skoro się gdzie dom żazze, gospodarz albo który domownik niech wnet z domu wybieże a ogień obwoływa. Jeśli tego nie uczyni, gardłem niech będzie karan*². Dalej autor zaleca: *Każdy gospodarz u domu swego niech ma drabinę i osękę albo hak na długim drągu do rozrywania domu. Niech ma prześcieradło albo chustkę na długiej tyce, którąby rozmoczywszy ogień gaszono; ktemu niech ma siekierę, wiadro i fasy lub stawnice przed domem pełne wody*³.

Źródło: A. F. Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej*, Przemysł 1857

² A. F. Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej*, Przemysł 1857, s. 202.

³ Tamże, s. 203.

Każdy gospodarz u domu swego niech ma drabinę i osękę albo hak na długim dragu do rozrywania domu.

Niech ma prześcieradło albo chustkę na długiej tyce, którąby rozmoczywszy ogień gaszono; ktemu niech ma siekiere, wiadro i fasy lub stawnice przed domem pełne wody.

Ale iż i naczynie i mnóstwo ludu bez rządu nie niebývá pożyteczne, przeto domy miejskie porządkiem niech będą spisane a wszyscy mieszczanie niech będą na cztery, albo więcej albo też mniej, części rozdzieleni.

Każda zaś część niech z pośrodku siebie obiera starszego na rok, a to tegoż dnia, którego insze urzędniki doroczne obierają.

Starsi obrani niech naprzód przysięgę uczynią, że w mieście w bronieniu od ognia i od każdej inszej nieszczęśliwej przygody będą wierni i pilni.

Ciż starsi niech znają każdego z tych, którzy pod ich zwierzchnością są; do domów ich przynajmniej czterokroć przez rok niech naglądają, aby obaczyli, jeśli przeciwko ogniewi są dobrze obwarowane, a jeśli naczynia do gaszenia potrzebne mają? Póki ten urząd dzierżą, niech nigdy nieodjeżdżają, chyba zostawiwszy na swe miejsce kogo, coby za nie onemu urzędowi dosyć uczynił. Gdyby się gdzie zapaliło, albo jaka insza przygoda przypadła, i starsi z ludźmi swemi niech przybędą a, co trzeba, czynią. A ktoby przy swym starszym nie był, albo w powinności swej leniwy był, niech taki urzędowi opowie.

Ona część miasta, w której się zapaliło, niech drabiny przystawiają, hakami rozrywają i chustami mokremi gaszą. A z domów inszych części miasta niech dwa przychodzą, jeden z siekierą a drugi z wiadrem.

Którzy będą pogotowiu z końmi wozić naczynie pełne wody, ci od wiader, siekiery i inszego naczynia niech będą wolni, jako są piwowarowie, furmani i drudzy mający konie. Jeśliby kto czego z tych rzeczy winnych nie uczynił, tedy gdy go jego starszy opowie urzędowi, niech będzie skaran za winę grzywną groszy; a ktoby przyjsć omieszkał albo zaniedbał, niech trzy grzywny zapłaci.

Co ciekawe u Modrzewskiego znalazła się również informacja o potrzebie stworzenia rodzaju regularnej służby z dowódcami na czele (tzw. starszymi), których zadaniem byłaby obrona przed pożarami: *Starsi obrani niech naprzód przysięgę uczynią, że w mieście w bronieniu od ognia i od każdej inszej nieszczęśliwej przygody będą wierni i pilni. (...) Gdyby się gdzie zapaliło, albo jaka insza przygoda przypadła, i starsi z ludźmi swemi niech przybędą a, co trzeba, czynią*⁴.

Starszy jeśliby urzędowi swemu dosyć nie czynił, niech będzie za krzywoprzysięzcę mian i z miasta wygnan, a majątność jego do skarbu miejskiego niech będzie obrócona. 1) Te niechaj będą prawa o pochodze, którem ja miłosierdziem ruszony napisał; bo widzę k wierce niepodobne lenistwo i niedbalstwo nie tylko pospolitego ludu, ale też i zacnych ludzi, około przestrzegania i gaszenia pożogi. A dla tego też rzadko się u nas ogień okaże, którymby cała ulica, a czasem i całe miasto nieogorzało.

Źródło: A. F. Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej*, Przemysł 1857

⁴A. F. Modrzewski, *O poprawie ...*, s. 203.

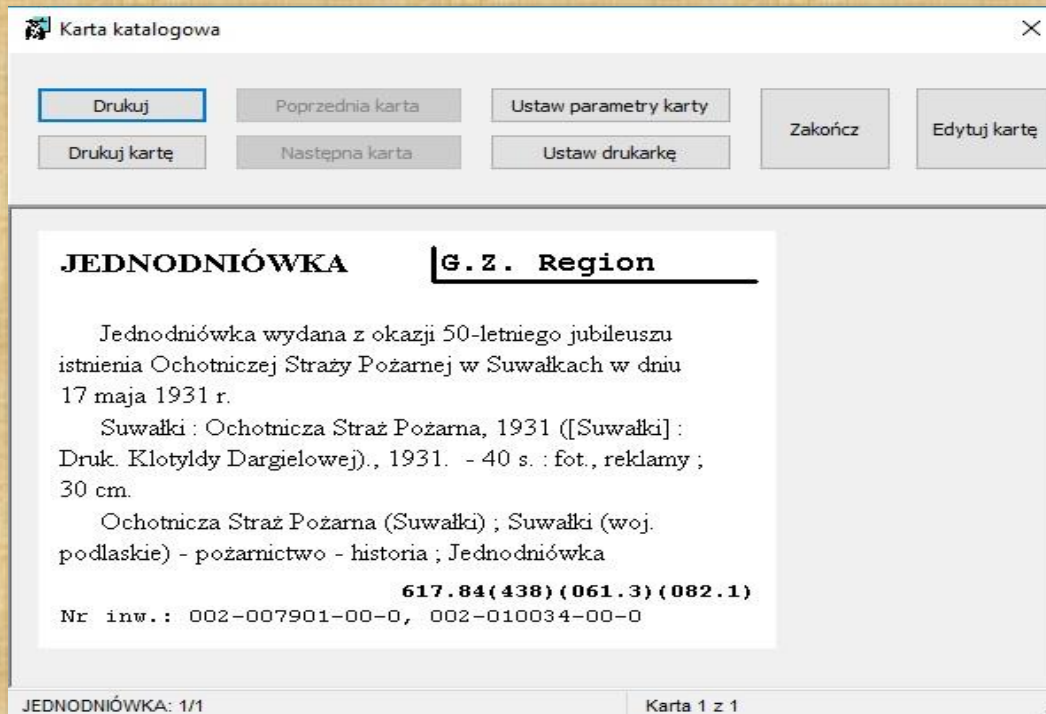
Z naszej przepastnej „starej szafy” wyciągaliśmy dotychczas wydawnictwa książkowe, bardziej lub mniej obszerne. Tym razem jednak pragniemy przedstawić publikację zaliczaną do **jednodniówek**, czyli jak podaje „Encyklopedia wiedzy o książce” wydawnictwo o charakterze okolicznościowym opublikowane przez zespół osób dla upamiętnienia jakiegoś wydarzenia. Pod względem wydawniczym znajduje się na pograniczu druków zwartych i ciągłych: ma postać czasop., ale najczęściej ukazuje się jednorazowo. Czasem szereg J. wydanych pod różnymi tytułami przez ten sam zespół zapoczątkowuje czasop. lub zastępuje je⁵. Definicja zawarta w „Encyklopedii wiedzy o książce” dodaje, iż jednodniówki bywają niekiedy próbnymi (pierwszymi) numerami czasopism⁶. Zaś Janina Cygańska w „Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego” wspomina również, że przed I wojną światową dla ominięcia przepisów prasowych niektóre czasop. ukazywały się w formie j[jednodniówek]⁷.

Tyle encyklopedyczne definicje, my zaś pragniemy zaprezentować dostępną w naszych zbiorach *Jednodniówkę* wydaną z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r. W naszych zasobach regionalnych posiadamy dwa egzemplarze tego tytułu. Jeden otrzymaliśmy w formie daru (wyceniony na 80 zł), drugi natomiast został zakupiony za kwotę 200 zł, przy czym pierwszy z nich (w nieco gorszym stanie) trafił do księgozbioru biblioteki we wrześniu 1979 r., natomiast drugi (zachowany zdecydowanie lepiej) zainwentaryzowano w maju 1982 r.

⁵Encyklopedia wiedzy o książce, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971, s. 1067.

⁶Encyklopedia wiedzy o prasie, red. J. Maślanka, Wrocław 1976, s. 111.

⁷Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego, K. Głombiowski, B. Świderski, H. Więckowska, Wrocław 1976, s. 146.

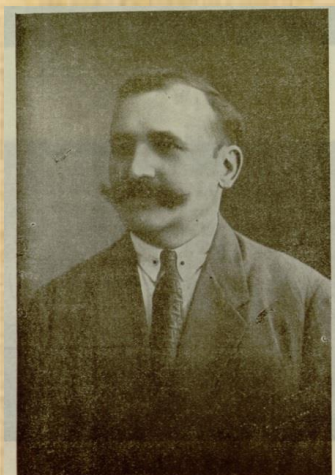
Karta katalogowa wygenerowane w programie SOWA

Źródło: <http://bpsuwalki.pl/katalog-on-line/> [dostęp: 30.10.2017]

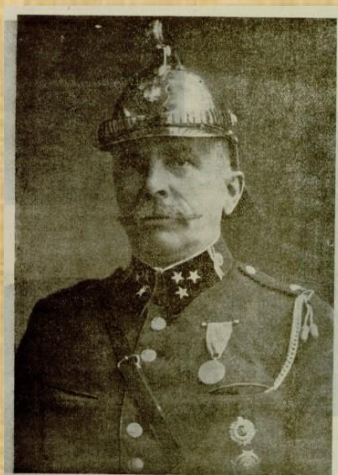

Jednodniówkę...wydano staraniem suwalskiej Ochotniczej Straży Pożarnej w 1931 r., uczczono w ten sposób 50. rocznicę istnienia tej formacji w Suwałkach. Jak dowiadujemy się z monografii Andrzeja Matusiewicza publikacja miała ukazać się w roku jubileuszowym - tj. 1930, jednakże dopiero w roku następnym wydano niniejszy tytuł. Przyczyną było prawdopodobnie zaniedbanie prezesa Czesława Maliszewskiego, który nie podjął działań organizacyjnych w 1930

i uroczystości jubileuszowe [a więc również wydanie Jednodniówki...] przeniesiono na rok następny. Całością przygotowań kierował komitet, powołany w marcu 1931 roku, w składzie: Józef Dworzaczek, Mieczysław Głowiński, Czesław Pstrokoński i Stefan Ścisłowski⁸.

JÓZEF DWORZACZEK
prezes Straży.

CZESŁAW PSTROKOŃSKI
Naczelnik Straży.

STEFAN ŚCISŁOWSKI
Zastępca Naczelnika Straży.

Fot. z: *Jednodniówka* wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r. , Suwałki 1931

⁸ A. Matusiewicz, *Ochotnicza Straż Pożarna w Suwałkach : 1880-2000*, Suwałki 2000, s. 77.

DRUKARNIA K. DARGIELOWEJ

w Suwałkach ul. Kościuszki 81.

(Dom Banku Udziałowego)

przyjmuje wszelkie zamówienia w zakres drukarstwa wchodzące jako to: książki biurowe, spółek i stowarzyszeń, statuty, broszury, afisze, odezwy, zaproszenia, ogłoszenia, wizytówki, etykiety, dyplomy, metryki, budżety, szarfy, sprawozdania, dzienniki korespondencyjne, książki inwentarzowe, plany lekcyjne i wszelkie inne druki dla szkół i Dozorów Szkolnych.
PRZY DPUKARNI JEST ZAKŁAD INTROLIGATORSKI.

Drukiem *Jednodniówki* zajęła się suwalska drukarnia zarządzana przez Klotyldę Dargielową (1893-1955) (z domu Rylską). Zakład w okresie międzywojennym, szczególnie w latach 30., był *największym zakładem drukarsko-usługowym nie tylko w Suwałkach, ale w całym regionie północno-wschodnim*⁹. Drukowano tu nie tylko wydawnictwa zwarte, ale również gazety i czasopisma, afisze, ogłoszenia, broszury, statuty stowarzyszeń i organizacji, obwieszczenia urzędowe, druki księgowe itp.

Więcej informacji nt. Klotyldy Dargiel zob.: https://pl.wikipedia.org/wiki/Klotylda_Józefa_Dargiel [dostęp: 30.10.2017]

⁹ Z. Filipowicz, *Z dziejów suwalskiego drukarstwa*, „Jaćwież” 1999, nr 5, s. 16.

Niewielka objętościowo publikacja liczy sobie 40 stron - format 29x20 cm. Pierwotnie kartki z tekturową okładką spinały dwie metalowe zszywki, po których został widoczny rdzawy ślad.

Na okładce (nieco wyblakły niebieski kolor) znalazła się tytulatura, informacja o drukarni oraz rysunek przedstawiający strażaka.

Natomiast na pierwszej stronie powtórzono tytuł wydawnictwa, zamieszczono także program rocznicowych obchodów święta suwalskiej Ochotniczej Straży Pożarnej, który sygnował swoim nazwiskiem Franciszek Sobczak (inspektor pożarnictwa).

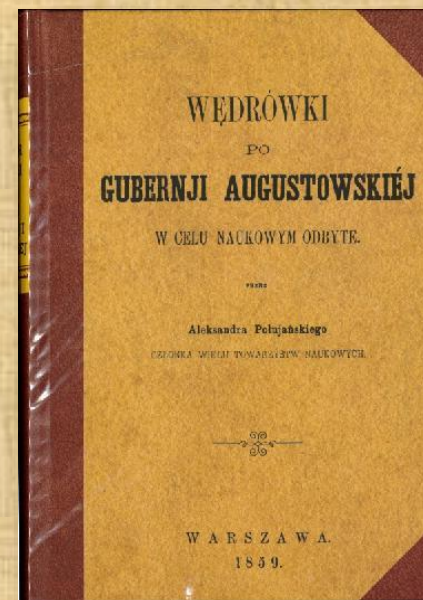

Biblioteka P...

Na kolejnych kartach znalazł się artykuł, a właściwie krótki rys historyczny, dotyczący historii Suwałk. Autorem jego był Edward Jurewicz, jednakże jak pisał sam autor, dane do tego szkicu opracowano na podstawie danych, zaczerpniętych z dzieła Połujańskiego oraz akt, będących na przechowaniu w archiwum Magistratu¹⁰.

Wzmiankowane dzieło Połujańskiego to oczywiście *Wędrowki po Gubernji Augustowskiej w celu naukowym odbyte*. Jak czytamy we wstępie do reprintsu tejże książki z 2016 r. *Wędrowki... były dziełem pionierskim*. Połujański jako pierwszy przekazał zwarty obraz przeszłości ziem województwa, a później (od 1837) guberni augustowskiej. Przed nim o dziejach tej części Królestwa Polskiego wiedzano niewiele, a dzieje

*Suwalszczyzny były białą plamą. Jego praca wywarła więc ogromny wpływ na wszystkie następne – aż po drugą połowę XX wieku – publikacje, zwłaszcza na przewodniki turystyczne i opracowania popularnonaukowe¹¹. Stąd też nie dziwnego, że Jurewicz pisząc swój tekst sięgnął do *Wędrowek*.*

¹⁰ Jednodniówka wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r., Suwałki 1931, s. 3.

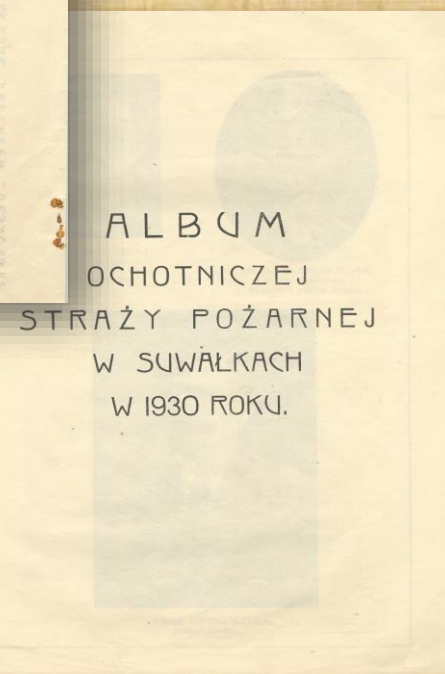
¹¹ A. Połujański, *Wędrowki po Gubernji Augustowskiej w celu naukowym odbyte*, Olecko 2016.

Historię suwalskiej Ochotniczej Straży Pożarnej poznajemy dzięki kolejnym artykułom: *Dzieje Straży Ogniowej Ochotniczej w Suwałkach* oraz *Straż Suwalska w okresie tworzenia się Państwa Polskiego*. Tekst wzbogacają fotografie przedstawiające m. in. dr. Teofila Noniewicza, Stanisława Maciejewskiego czy Stanisława Ciecierskiego (członków suwalskiej Straży).

Kolejna część publikacji, czyli *Album Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w 1930 roku* ma charakter ikonograficzny.

Możemy obejrzyć fotografie wykonane zapewne z myślą o *Jednodniówce*, a przedstawiające zarząd suwalskiej Straży oraz poszczególne oddziały w pełnym rynsztunku.

Zarząd straży z ks. kapłanem Bolesławem Gumowskim

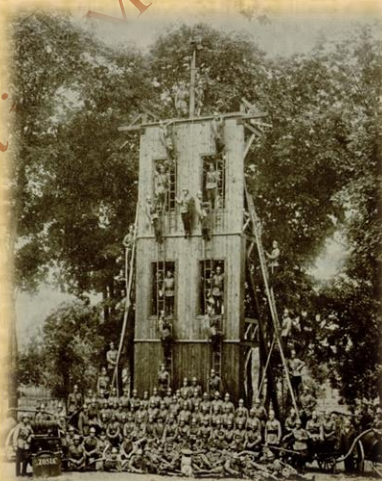

Orkiestra straży

Źródło fot.: Jednodniówka wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r., Suwałki 1931.

Oddział III wodny

Straż pożarna

Oddział II sikawkowy

SKŁAD APTECZNY O. SZWARCMAN Suwałki, ul. Kościuszki 92 WIELKI WYBÓR PERFUMERJI I KOSMETYKÓW ORAZ ŚRODKI LECZNICZE I OPATRUNKOWE ŚWIEŻE WODY MINERALNE.	ZAKŁAD WĘDLIN Z. Karczewski Suwałki, ul. Kościuszki 94 w podwórzu.
SKŁAD WIN I WÓDEK B-ci GŁOWINSKICH Suwałki, ul. Kościuszki № 88 POSIADA STAŁE NA SKŁADZIE WIELKI WYBÓR WIN GRO- NOWYCH WŁASNEGO IMPORTU CENY ZNIŻONE	
SPRZEDAŻ SZKŁA i PRACOWNIA RAM E. JELENIEWSKI ul. Dra Noniewiczza 34.	HANDEL WIN I WÓDEK B. AJZENBERG Suwałki, ul. 3 Maja 7 POLEGA WINA PRZEDWOJENNE
HANDEL WIN I WÓDEK O. MICHĄŁOWSKI Suwałki, ul. Kościuszki 42 POLEGA W DUŻYM WYBORZE WÓDKI GATUNKOWE I WINA WSZELKIEGO RODZAJU po cenach niższych.	Hurtowy skład towarów SPOŻYWCZO-KOLONJALNYCH DRUJAN i MARJAMPOLSKA Suwałki, ul. 3 Maja 16 tel 17.

Co ciekawe, w czterdziestostronicowej publikacji zaledwie na 25 stronach zamieszczono materiały ściśle związane z suwalską Ochotniczą Strażą Pożarną i z obchodami jubileuszu tejże. Pozostałe 15 stron to materiały reklamowe, stanowiące zajmujący przegląd suwalskich firm i instytucji działających i świadczących swoje usługi w latach 30. dwudziestego wieku.

Szata graficzna zarówno całej książki, jak i materiałów reklamowych, jest dosyć „uboga”, nie przeszkadza to jednak w odbiorze wydawnictwa, a wręcz można powiedzieć, że nadaje mu swoisty charakter i klimat minionych lat. Pożółkły papier, nieco wyblakłe fotografie oraz charakterystyczny język i ówczesne zasady ortografii przenoszą nas w czas, który odszedł bezpowrotnie.

Strona z publikacji: *Jednodniówka* wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r., Suwałki 1931

Bibliografia

1. *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971.
2. *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976.
3. *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombiowski, B. Świdorski, H. Więckowska, Wrocław 1976.
4. Filipowicz Z., *Z dziejów suwalskiego drukarstwa*, „Jaćwież” 1999, nr 5.
5. *Jednodniówka* wydana z okazji 50-letniego jubileuszu istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Suwałkach w dniu 17 maja 1931 r., Suwałki 1931.
6. Korczyńska-Derkacz M., *Jednodniówka jako typ dokumentów życia społecznego : zarys problematyki badawczej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo” 2008, t. 27.
7. Matusiewicz A., *Ochotnicza Straż Pożarna w Suwałkach 1880-2000*, Suwałki 2000.
8. Modrzewski A. F., *O poprawie Rzeczypospolitej*, Przemysł 1857.
9. Połujański A., *Wędrowki po Gubernji Augustowskiej w celu naukowym odbyte*, Olecko 2016.
10. *Porządek ogniowy w Warszawie*, od Marszałka Wielkiego Koronnego na mocy prawa ustanowiony 1779 r.
11. *Strażacy Podlasia w walce o niepodległość w 1918 roku : 80 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Kotuniu*, red. A. Kołodziejczyk, Z. Todorski, Siedlce 1999.
12. Wojtysiak H., *Jednodniówki jako osobliwy rodzaj wydawnictw ciągłych*, „Biuletyn EBIB” 2012, nr 2 [dostęp: 30.10.2017].

Ciąg Dalszy Nastąpi...

Dziękujemy za uwagę
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl,

czytelnia@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia książek: tel. 87 565-62-46 w. 19